

متن پیشنهادی^۱

قانون حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری^۲

ویرایش نخست / بهمن ماه ۱۴۰۲

فصل اول: تعاریف

ماده ۱- از نظر این قانون به مؤلف و مصنف و هنرمند «پدیدآورنده» و به آنچه از راه دانش یا هنر و یا ابتکار آنان پدید می‌آید بدون در نظر گرفتن طریقه یا روشی که در بیان و یا ظهور و یا ایجاد آن به کار رفته (اثر) اطلاق می‌شود.
تبصره- ترجمه، اقتباس، تنظیم موسیقی و سایر انواع تبدیل‌های اثر ادبی و هنری، بدون آن که به حق پدیدآورنده اثر اصلی خدشه ای وارد شود، همچون آثار اصیل تحت حمایت قرار می‌گیرند.^۳

ماده ۲- اثرهای مورد حمایت این قانون به شرح زیر است:

۱- این اصلاحات و تدوین قانون تجمیعی توسط دفتر حقوق آفرینش‌های فکری (مجد) صورت گرفته و جهت دریافت نظرات حقوقدانان و متخصصان این حوزه به اداره کل حقوقی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تقدیم گردیده است.

۲- عنوان قانون، حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری انتخاب شده تا شامل قوانین دیگر در این حوزه که تجمیع شده‌اند، باشد.

۳- باتوجه به تجمیع قانون مربوط به ترجمه و لزوم تعیین تکلیف آثار تبدیلی، متن بند ۳ ماده ۲ کنوانسیون برن عیناً آورده شده است.

۱۲ □ تنقیح قوانین حقوق مالکیت ادبی و هنری

- ۱- کتاب و مقاله و پایان نامه و گزارش پژوهشی^۱ و رساله و جزوه و نمایشنامه و داده پیام^۲ و هر نوشته دیگر علمی و فنی و ادبی و هنری که به هر طریق و روش نوشته شده باشد.^۳
- ۲- شعر و ترانه و سرود و تصنیف و سخنرانی^۴ که به هر ترتیب و روش نوشته یا ضبط یا نشر شده باشد.
- ۳- اثر دیداری و شنیداری^۵ به منظور اجراء در صحنه‌های نمایش یا پرده سینما یا پخش از رسانه‌های ارتباط جمعی^۶ و رادیو یا تلویزیون که به هر ترتیب و روش نوشته یا ضبط یا نشر شده باشد.
- ۴- اثر موسیقی که به هر ترتیب و روش نوشته یا ضبط یا نشر شده باشد.
- ۵- نقاشی و تصویر و طرح و نقش و نقشهٔ جغرافیایی ابتکاری و نوشته‌ها و خط‌های تزئینی و هرگونه اثر تزئینی و اثر تجسمی که به هر طریق و روش به صورت ساده یا ترکیبی بوجود آمده باشد.
- ۶- هرگونه پیکره (مجسمه).
- ۷- اثر معماری از قبیل طرح و نقشهٔ ساختمان.

-
- ۱- گزارش‌های پژوهشی، پایان نامه‌ها و نرم افزارهای چند رسانه‌ای به استناد صدر ماده ۱۶۰ قانون برنامه پنج ساله سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان اضافه شده بود. پایان نامه و گزارش پژوهشی در این بند و نرم افزارهای چند رسانه ای در بند ۱۲ پیش بینی شده است.
 - ۲- ماده ۶ قانون تجارت الکترونیکی تصریح دارد: داده پیام هرگاه وجود یک نوشته از نظر قانون لازم باشد، داده پیام در حکم نوشته است.
 - ۳- ممکن است در آینده انواع جدیدی برای نوشته به وجود آید، بنابراین قید هر طریق و روش اضافه گردیده است.
 - ۴- سخنرانی یا خطابه از جمله مواردی است که به استناد بند ۲ ماده ۲ مکرر کنوانسیون برن می‌تواند مورد حمایت قرار گیرد.
 - ۵- معادل سمعی و بصری که در قانون سال ۴۸ ذکر شده است.
 - ۶- ارتباطات در این حوزه فراتر از رادیو و تلویزیون بوده بنابراین رسانه‌های ارتباط جمعی نیز اضافه گردیده است.

متن پیشنهادی قانون حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری □ ۱۳

- ۸- اثر عکاسی که با روش ابتکاری و ابداع پدید آمده باشد.
- ۹- اثر ابتکاری مربوط به هنرهای دستی یا صنعتی و نقشه‌ی قالی و گلیم.
- ۱۰- اثر ابتکاری که بر پایه‌ی فرهنگ عامه (فولکلور) یا میراث فرهنگی و هنر ملی پدید آمده باشد.
- ۱۱- اثر فنی که جنبه‌ی ابداع و ابتکار داشته باشد.
- ۱۲- اثر نرم افزاری و الکترونیکی (رقومی)^۱
- ۱۳- طرح و الگوی تولید شده پارچه و لباس^۲
- ۱۴- هرگونه اثر مبتکرانه دیگر که از ترکیب چند اثر از اثرهای نامبرده در این فصل پدید آمده باشد.

فصل دوم: حقوق پدیدآورنده

- ماده ۳- حقوق پدیدآورنده شامل حق انحصاری نشر و پخش و عرضه و اجرای اثر و حق بهره‌برداری مادی و معنوی از نام و اثر اوست.
- ماده ۴- حقوق معنوی پدیدآورنده شامل حق احترام به نام صاحب اثر (حق سرپرستی) و حق احترام به اثر (حق تمامیت)^۳ محدود به زمان و مکان نیست و غیرقابل انتقال است.
- ماده ۵- پدیدآورنده اثرهای مورد حمایت این قانون می‌تواند استفاده از حقوق مادی خود را در کلیه موارد از جمله موارد زیر به غیر واگذار کند:
 - ۱- تهیه و پخش^۴ فیلم‌های سینمایی و تلویزیونی و مانند آن
 - ۲- نمایش صحنه‌ای مانند تئاتر و باله و نمایش‌های دیگر
 - ۳- ضبط و عرضه^۵ تصویری یا صوتی اثر

۱- آثار نرم افزاری و الکترونیکی اعم از برنامه‌های ارائه خدمات مانند برنامه‌های حسابداری و گرافیک و عرضه کتاب و فیلم و ... و فایل‌های مورد استفاده مانند کتاب الکترونیکی و ...

۲- مستند به ماده ۴ قانون ساماندهی مد و لباس مصوب ۱۳۸۵

۳- این دو حق با وضوح بیشتری ذکر شده تا قابل تفسیر نباشد.

۴- تهیه بدون پخش معنایی نمی‌تواند داشته باشد.

۵- ضبط نیز بدون عرضه جنبه انتفاعی نمی‌تواند داشته باشد.

۱۴ □ تنقیح قوانین حقوق مالکیت ادبی و هنری

- ۴- پخش از رادیو و تلویزیون و وسائل دیگر
- ۵- نشر و تکثیر و عرضه اثر به صورت چاپی و الکترونیکی و صوتی و مانند آن^۱
- ۶- استفاده از اثر در کارهای علمی و ادبی و صنعتی و هنری و تبلیغاتی
- ۷- نمایش آثار هنری و عکاسی و معماری^۲
- ۸- ترجمه و تلخیص و اقتباس و هر نوع تبدیل اثر^۳
- ۹- به کار بردن اثر در فراهم کردن یا پدیدآوردن اثرهای دیگری که در ماده دوم این قانون درج شده است.

تبصره- مؤسسات مدیریت جمعی حقوق مالکیت ادبی و هنری و حقوق مرتبط می‌توانند با مجوز وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به عنوان شخصیت حقوقی مستقل به مدیریت حق مؤلف یا حقوق مرتبط به ویژه تعیین شرایط و اعطاء اجازه بهره‌برداری، تعیین و وصول حق التالیف و توزیع وجوه گردآوری شده بین صاحبان حق و حسب مورد؛ اقامه دعوا از طرف بیش از یک دارنده حق بپردازد.
این نامه اجرایی این تبصره توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.^۴

ماده ۶- اثری که با همکاری دو یا چند پدیدآورنده به وجود آمده باشد و کار یکایک آنان جدا و متمایز نباشد اثر مشترک نامیده می‌شود و حقوق ناشی از آن حق مشاع پدیدآورندگان است.

۱- تبیین انواع نشر و تکثیر و عرضه می‌تواند قانون را شفاف‌تر نماید.

۲- نمایش و عرضه آثار هنری و عکاسی و معماری از جنبه‌های حقوق مادی محسوب می‌شود.

۳- ترجمه از بند ۵ در قانون سال ۴۸ جدا گردیده تا ضمن هم‌سان سازی مواردی مانند نشر و تکثیر و عرضه، ترجمه نیز همراه تلخیص و اقتباس جزو آثار اشتقاقی ذکر شده است.

۴- ماده واحده تأسیس مؤسسات مدیریت جمعی حقوق مالکیت ادبی و هنری در جلسه ۸۹۵ مورخ ۱۴۰۲/۱۱/۱۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی و بر اساس مصوبه جلسه ۴۵۳ مورخ ۱۴۰۲/۱۰/۰۵ شورای معین شورای عالی انقلاب فرهنگی به تصویب رسیده است.

متن پیشنهادی قانون حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری □ ۱۵

ماده ۷- اثری که با ابتکار و مدیریت یک شخص حقیقی و توسط چند شخص حقیقی یا حقوقی پدید می‌آید اثر جمعی نامیده می‌شود و حقوق ناشی از آن متعلق به شخص مدیر خواهد بود.^۱

ماده ۸- نقل از اثرهایی که انتشار یافته است و استناد به آنها به مقاصد ادبی و علمی و فنی و آموزشی و تربیتی و به صورت انتقاد و تقریظ با ذکر مأخذ در حدود متعارف مجاز است.^۲

ماده ۹- کتابخانه‌های عمومی و دانشگاهی که به صورت غیرانتفاعی اداره می‌شوند می‌توانند طبق آیین نامه ای که به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید، اثرهای مورد حمایت این قانون را به منظور حفظ و جایگزین کردن نسخه موجود، به شرط این که تهیه اثر به طور متعارف ممکن نباشد، به میزان مورد نیاز و متناسب با فعالیت خود، نسخه برداری یا تکثیر محدود نمایند.^۳

تبصره- کتابخانه‌های الکترونیکی از شمول این ماده خارج می‌باشند و هرنوع ارائه خدمات در این نوع کتابخانه‌ها باید با رعایت حقوق پدیدآورندگان و صاحبان حق صورت گیرد.^۴

۱- اثر جمعی دارای سابقه‌ای در قوانین ما نیست د در حالی که این نوع آثار در جامعه زیاد می‌باشد.
۲- ماده ۸ همان ماده ۷ قانون سال ۴۸ است که به شرایط نقل قول پرداخته با این تفاوت که تبصره آن حذف شده است. در تبصره آمده بود که ذکر مأخذ در مورد جزوه‌های درسی الزامی نیست و این خلاف مبانی حقوق آفرینش‌های حقوقی می‌باشد.

۳- به منظور حفظ و جایگزین کردن نسخه موجود، به شرط این که تهیه اثر به طور متعارف ممکن نباشد، دو موضوعی است که اضافه گردیده است. موضوع نخست، به منظور حفظ و جایگزینی نسخه‌های موجود کتابخانه‌ها را از اقدامات بیشتر منع می‌کند و موضوع دوم، شرط می‌کند که اگر نسخه‌های کتاب در دسترس برای خرید نباشد، کتابخانه‌ها مجاز به نسخه‌برداری هستند.
در ضمن نسخه‌برداری همراه با تکثیر محدود قید شده تا منظور مشخص باشد و کتابخانه‌ها به تکثیر اثر به تعداد زیاد نپردازند.

۴- استفاده از عنوان کتابخانه در محیط الکترونیکی باعث سوء استفاده از تسهیلات این ماده شده و خواهد شد. کتابخانه‌های الکترونیکی در واقع بانک‌های اطلاعات هستند که بدون محدودیت می‌توانند به عرضه آثار تحت حمایت این قانون بپردازند. بنابراین تبصره ذکر شده منظور قانون‌گذار را بطور شفاف بیان می‌دارد.

۱۶ □ تنقیح قوانین حقوق مالکیت ادبی و هنری

ماده ۱۰ - نسخه برداری از اثرهای مورد حمایت این قانون مذکور در بند ۱ از ماده ۲ و ضبط برنامه‌های دیداری شنیداری فقط در صورتی که برای استفاده شخصی و غیرانتفاعی باشد مجاز است.

ماده ۱۱ - عرضه گزارش تحقیقی یا پایان نامه تحصیلی و شغلی در حکم عرضه اثر موضوع ماده ۲۶ می‌باشد و پدیدآورنده مسئولیت رعایت حقوق دیگران بر اساس این قانون را بر عهده خواهد داشت.^۱

ماده ۱۲ - پدیدآورنده آثار نقاشی و گرافیکی و خطاطی و هنرهای تجسمی و تزئینی دارای حق بافروشی (حق تعقیب) نسخه اصل پس از فروش اولیه می‌باشد. این حق غیر قابل اسقاط و غیر قابل انتقال از پدیدآورنده به دیگری از طریق قرارداد است.

تبصره - شرایط و میزان سهم پدیدآورنده از مبلغ بافروشی طبق آیین نامه اجرایی که توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید، تعیین می‌گردد.^۲

فصل سوم: مدت حمایت از حق پدیدآورنده و حمایت‌های قانونی دیگر

ماده ۱۳ - مدت استفاده از حقوق مادی پدیدآورنده موضوع این قانون که به موجب وصایت یا وراثت منتقل می‌شود از تاریخ مرگ پدیدآورنده پنجاه سال

۱- موضوع گزارش‌های تحقیقی و پایان نامه‌ها یکی از موضوعات مهم در ناسامانی علمی کشور است که نقض حقوق آفرینش‌های فکری به وفور صورت می‌گیرد. برای جایگزینی قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی مصوب ۱۳۹۶ این ماده و چند ماده دیگر پیش‌بینی شده است. عمل مجرمانه در گزارش‌های تحقیقی و پایان‌نامه‌ها عرضه آنها می‌باشد که در بخش مجازات‌ها نیز به آن پرداخته شده است.

۲- موضوع حق تعقیب و نقش آن در حمایت از پدیدآورندگان آثار هنری مورد غفلت قانونگذار بوده و لازم است که این حق مطابق روش جهانی موضوع ماده ۱۴ سوم کنوانسیون برن مورد حمایت قرار گیرد.

متن پیشنهادی قانون حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری □ ۱۷

است و اگر وارثی وجود نداشته باشد یا بر اثر وصایت به کسی منتقل نشده باشد جزو اموال فکری عمومی محسوب خواهد شد.^۱

تبصره- مدت حمایت اثر مشترک موضوع ماده (۶) این قانون پنجاه سال بعد از فوت آخرین پدیدآورنده خواهد بود.^۲

ماده ۱۴- حقوق مادی اثرهایی که در نتیجه سفارش یا استخدام پدید می‌آید تا سی سال از تاریخ پدید آمدن اثر متعلق به سفارش دهنده یا استخدام کننده است مگر آنکه برای مدت کمتر یا ترتیب محدودتری توافق شده باشد.

تبصره- پاداش و جایزه نقدی و امتیازاتی که در مسابقات علمی و هنری و ادبی طبق شرایط مسابقه به آثار مورد حمایت این قانون موضوع این ماده تعلق می‌گیرد متعلق به پدیدآورنده خواهد بود.

ماده ۱۵- انتقال گیرنده حق پدیدآورنده می‌تواند تا سی سال پس از واگذاری از این حق استفاده کند مگر این که برای مدت کمتر توافق شده باشد.

ماده ۱۶- در مورد مواد ۱۴ و ۱۵ پس از انقضای مدت‌های مندرج در آن مواد استفاده از حق مذکور در صورت حیات پدیدآورنده متعلق به خود او و در غیر این صورت تابع ترتیب مقرر در ماده ۱۳ خواهد بود.

ماده ۱۷- تکثیر و عرضه آثار مورد حمایت این قانون به همان زبان و شکلی که نشر و عرضه شده به قصد فروش یا بهره‌برداری مادی به صورت چاپی یا الکترونیکی یا صوتی یا طرق مشابه بدون اجازه صاحب حق ممنوع است.^۴

۱- تعیین تکلیف با صراحت برای اموال فکری در حالتی که زمان حمایت از حقوق مادی آنها منقضی شده است، لازم و ضروری می‌نماید.

۲- اصلاحی مصوب ۱۳۸۹/۵/۳۱ روزنامه رسمی شماره ۱۹۱۰۳ مورخ ۸۹/۷/۸

۳- آثار ناشی از استخدام که به نوعی ناشی از سفارش محسوب می‌شد به عنوان نوعی از آثار مورد حمایت ذکر شده است.

۴- تجمیع قوانین حوزه آفرینش‌های ادبی و هنری ایجاد می‌نماید تا موضوع تکثیر و عرضه آثار مورد حمایت نیز مطرح شود. این ماده همان ماده ۲ قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات صوتی می- باشد.

۱۸ □ تنقیح قوانین حقوق مالکیت ادبی و هنری

ماده ۱۸- در موارد زیر حقوق مادی پدیدآورنده از تاریخ نشر یا عرضه به مدت سی سال مورد حمایت این قانون خواهد بود:

۱- اثرهای سینمایی یا عکاسی.

۲- هرگاه اثر متعلق به شخص حقوقی باشد یا حق استفاده از آن به شخص حقوقی واگذار شده باشد.

ماده ۱۹- نام و عنوان و نشان ویژه‌ای که معرف اثر است از حمایت این قانون برخوردار خواهد بود و هیچ کس نمی‌تواند آنها را برای اثر دیگری از همان نوع یا مانند آن به ترتیبی که القای شبهه کند به کار برد.

ماده ۲۰- انتقال گیرنده و ناشر و کسانی که طبق این قانون اجازه استفاده یا استناد یا اقتباس از اثری را به منظور انتفاع دارند باید نام پدیدآورنده را با عنوان و نشانه ویژه معرف اثر همراه اثر یا روی نسخه اصلی یا نسخه‌های چاپی یا تکثیر شده به روش معمول و متداول اعلام و درج نمایند مگر این که پدیدآورنده به ترتیب دیگری موافقت کرده باشد.

ماده ۲۱- هرگونه تغییر یا تحریف در اثرهای مورد حمایت این قانون و نشر آن بدون اجازه پدیدآورنده ممنوع است.

ماده ۲۲- آثار مورد حمایت این قانون که نشر و تکثیر می‌شوند باید در صفحه شناسنامه آنها شماره دفعات و شمارگان و تاریخ ذکر گردد.^۱

ماده ۲۳- پدیدآورندگان می‌توانند اثر و نام و عنوان و نشانه ویژه اثر خود را در مراکزی که وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تعیین می‌کند، به ثبت برسانند.^۲

آیین نامه چگونگی و ترتیب انجام یافتن تشریفات ثبت و همچنین مرجع پذیرفتن درخواست ثبت به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۱- از متن ماده ۲۰ قانون مصوب ۴۸ موارد اضافی حذف گردیده است. مهمترین مورد ذکر نام چاپخانه است که حتی در مورد کتابهای چاپی نیز با وجود دستگاههای چاپ دیجیتال موضوعیت ندارد.

۲- وزارت فرهنگ و هنر در ماده ۲۱ قانون مصوب ۴۸ و همچنین انشای جمله تغییر یافته است.

متن پیشنهادی قانون حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری □ ۱۹

ماده ۲۴- حقوق مادی پدیدآورنده موقعی از حمایت این قانون برخوردار خواهد بود که اثر برای نخستین بار یا همزمان با خارج^۱ در ایران با قیمت عرفی داخلی نشر یا پخش یا عرضه یا اجرا^۲ شده باشد.

۱- یکی از مواد مهم این قانون، بدون آن که اصل صلاحیت سرزمینی مورد خدشه واقع شود، نیازمند اصلاح می‌باشد. تغییر صلاحیت سرزمینی به صلاحیت شخصی که بتواند از آثار هر ایرانی در هر جای جهان حمایت کند، بر خلاف اصل مهمی است که از ابتدا در نزد قانونگذار مهم بوده است و آن حمایت از خوانندگان و مصرف کنندگان داخلی به واسطه دسترسی فوری به تولیدات فکری دانشمندان و هنرمندان کشور است. به عبارتی اثری که پدیدآورنده در خارج از ایران منتشر می‌کند و مردم باید برای دسترسی فوری به آن هزینه بیشتر به ناشر یا تولیدکننده خارجی بپردازند، مورد حمایت قانونگذار نیست. به نظرم این منطبق درست و صحیح است.

دانشمندان و هنرمندان ایرانی می‌توانند آثار خود را ابتدا در داخل کشور منتشر کرده و سپس ظرف یک ماه در یکی از کشورهای عضو اتحادیه برن منتشر کنند تا هم از حقوق داخلی و هم بین‌المللی برخوردار باشند.

آثار خارجی برای حمایت حقوق مادی در ایران لازم است بطور همزمان در داخل منتشر شوند و این در واقع عکس قاعده حمایت از آثار منتشر شده در خارج از کشورهای عضو اتحادیه برن است که در کنوانسیون پیش بینی شده است.

انتشار همزمان آثار خارجی که با توافق و قرارداد بین ناشر خارجی و ناشر داخلی امکان وقوع دارد، مصداق انتشار برای نخستین بار در داخل کشور خواهد بود. نخستین بار معنای حصر ندارد و انتشار همزمان را مورد حمایت قرار می‌دهد. این اصلاح کاملاً بر وفق قاعده حمایت از مصرف کنندگان داخلی است که باید به منابع روز منتشر شده در داخل و خارج دسترسی داشته باشند. در این صورت، ناشران داخلی می‌توانند آثار خارجی را به صورت همزمان با کشور مبدأ و کشورهای دیگر، با اخذ مجوز و رعایت قوانین داخلی، به زبان اصلی منتشر نمایند و حقوق مادی این آثار اعم از ترجمه و افسست آن‌ها را مانند آثار داخلی در اختیار داشته باشند.

موضوع همزمانی انتشار و نخستین بار انتشار در ماده ۳ کنوانسیون برن مطرح شده است. یکی از مهمترین مشکلات انتشار کتاب‌های ترجمه در داخل کشور، آشفته‌گی و تعدد در ترجمه‌هاست که به دلیل عدم حمایت از حقوق مادی اصل اثر به وجود آمده است. این اصلاح می‌تواند در شرایط عدم پیوستن به کنوانسیون برن، بخشی از مشکلات را حل نماید.

۲- اصطلاحات نشر، پخش، عرضه و اجرا در قانون مصوب ۴۸ دارای اشکالاتی در ذکر کامل بود که رفع گردیده است.

ماده ۲۵- حمایت‌های مذکور در این قانون به شرط وجود عهدنامه یا معامله متقابل نسبت به اتباع سایر کشورها نیز جاری است.^۱

فصل چهارم: تخلفات و مجازات‌ها

ماده ۲۶- هرکس تمام یا قسمتی از اثر دیگری را که مورد حمایت این قانون است به نام خود یا به نام پدیدآورنده بدون اجازه او و یا عالملاً عامداً به نام شخص دیگری غیر از پدیدآورنده نشر یا پخش یا عرضه یا اجرا^۲ کند علاوه بر جزای نقدی درجه چهار و جبران خسارت بر اساس نظر کارشناس که باید حداقل معادل سه برابر مبلغ جریمه تعیین شده باشد، به حبس یا محرومیت از حقوق اجتماعی و کسب و کار درجه شش موضوع ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی محکوم می‌گردد.^۳

۱- معامله متقابل از جمله راهکارهای مهمی است که در نبود کپی رایت جهانی می‌تواند بخشی از مسائل مربوط به آن را مدیریت کند. این متن همان متن ماده ۶ قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی است.

۲- موارد مورد حمایت شامل هر چهار مورد شده است.

۳- نقض حقوق پدیدآورنده به نحوی حیثیتی دیده شده است. به عبارتی نقض حقوق معنوی پدیدآورنده قابل ارزیابی مالی یا تقویم برای جبران خسارت نیست. برای همین در قانون مصوب ۴۸ بجز مرتکبان حقوقی، برای نقض حقوق پدیدآورندگان مجازات حبس پیش‌بینی شده است. البته قانونگذار در قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات صوتی برای نقض حق ترجمه و تکثیر علاوه بر مجازات حبس به جبران خسارت نیز اشاره کرده است. طبیعی است که این جرم بیشتر جنبه مادی داشته و کمتر جنبه حیثیتی دارد.

اکنون که این قوانین تجمیع شده اند لازم است به هر دو جنبه این جرایم پرداخته شود. در جرم نقض حقوق پدیدآورندگان جنبه عمومی جرم که فریب مخاطب باشد، دارای اهمیت است. به این دلیل مجازات جریمه می‌تواند مجازات مناسبی باشد. جریمه نقدی درجه چهار تا حدودی متناسب این جرم است.

علاوه بر جریمه که به حساب دولت واریز می‌شود، پدیدآورنده هم باید انگیزه برای پیگیری قضایی داشته باشد. برآورد خسارت به پدیدآورنده کار سختی است که اختلاف نظر کارشناسان در آن زیاد است. بهترین راهی که می‌تواند موجب پیشگیری مناسب‌تر باشد، تعیین حداقل خسارت معادل سه برابر جریمه تعیین شده در نظریه کارشناسی است. به عبارتی برای تعیین مبلغ خسارت پدیدآورنده، پرونده به کارشناس ارجاع می‌شود و کارشناس باید حداقل میزان خسارت را معادل سه برابر جریمه

متن پیشنهادی قانون حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری □ ۲۱

تبصره- مسئولیت قضایی رعایت حقوق دیگران در اثری که دارای قرارداد مکتوب بین پدیدآورنده و انتقال گیرنده حقوق مادی اثر می‌باشد، بر عهده پدیدآورنده خواهد بود.^۱

ماده ۲۷- متخلفان از ماده ۱۷ علاوه بر جزای نقدی درجه چهار و جبران خسارت بر اساس نظر کارشناس که باید حداقل معادل سه برابر مبلغ جریمه

تعیین شده توسط دادگاه اعلام نماید و در صورتی که ارزیابی خسارت بیش از آن باشد، نظر خود را اعلام خواهد کرد و دادگاه تصمیم‌گیری می‌کند.

این دو مجازات مالی ممکن است به نظر زیاد بیاید و لیکن هم برای موارد کلان تا حدودی بازدارنده است و هم برای موارد خرد می‌تواند کاملاً بازدارنده باشد. لازم است بدانیم که گستره آشفستگی و نقض حقوق در موارد خرد بسیار وسیع و فراگیر است و با چنین مجازات‌هایی ممکن است بتوان ساماندهی کرد.

دو مجازات حیثیتی هم پیش‌بینی شده که شامل حبس و محرومیت از حقوق اجتماعی و کسب و کار است. یکی از این دو مجازات می‌تواند توسط قاضی تعیین شود. این اختیار هم برای ایجاد ترس نزد مجرمان کارایی دارد و به نوعی بازدارنده است و هم چنانچه با سیاست حبس‌زدایی مواجه بودیم، مجازات مؤثر دیگری وجود دارد تا جایگزین گردد.

۱- یک از مسائل مهم در حوزه نقض حقوق آفرینش‌های فکری، مباشرت افرادی مؤلف‌نما یا مترجم‌نما می‌باشد که مرتکب جرم شده و متونی را برای انتشار به ناشر ارائه می‌نمایند. در این صورت ناشر از اصالت محتوا خبر ندارد و ممکن است بدون اطلاع از وضعیت مجرمانه آن، اقدام به انتشار نماید. در این حالت مجرم اصلی کسی است که ناشر را فریب داده و براساس قانون مصوب ۴۸ در امان است چراکه نشر و پخش و عرضه آثار غیرقانونی جرم است.

موضوع مهم دیگر آن است که در توافقات و قراردادهای حوزه آفرینش‌های فکری الزامی به کتبی بودن نیست و این موجب بسیاری از اختلافات می‌شود. اگر نخواسته باشیم این الزام را بطور مستقیم و صریح در قانون پیش‌بینی کنیم، می‌توانیم تعیین کنیم که چنانچه قرارداد نشر یا پخش یا عرضه (کتاب، فیلم، صوت و ...) مکتوب باشد، مسئولیت حقوقی و کیفری این قرارداد بر عهده پدیدآورنده ادعایی است. با این تدبیر، ناشران اقدام به انعقاد قرار خواهند کرد و پدیدآورندگان ادعایی چنانچه مرتکب نقض حقوق دیگران شده باشند، قرارداد را امضا نمی‌کنند. این احتمال که ناشر کسی را برای نقض حقوق دیگران اجیر کرده باشد نیز در این صورت ضعیف خواهد شد و هرگز آن اجیر قرارداد امضا نخواهد کرد و چنانچه قراردادی در بین نباشد، مسئولیت جرم بر عهده ناشر خواهد بود.

تعیین شده باشد، به حبس یا محرومیت از حقوق اجتماعی و کسب و کار درجه شش محکوم می‌گردند.^۱

ماده ۲۸- متخلفان از مواد ۱۹ و ۲۰ و ۲۱ این قانون که عالماً و عامداً مرتکب تخلف شده اند به جزای نقدی درجه چهار و محرومیت از حقوق اجتماعی و کسب و کار درجه شش محکوم می‌شوند.^۲

ماده ۲۹- با محکومیت قطعی متخلفان مشمول این قانون، کلیه امتیازات و درجات علمی، اداری و شغلی ناشی از ارتکاب جرم، لغو و ابطال می‌گردد.^۳

ماده ۳۰- نسبت به متخلفان از مواد ۱۹ و ۲۰ و ۲۱ این قانون در مواردی که به سبب سپری شدن مدت حق پدیدآورنده استفاده از اثر با رعایت مقررات این قانون برای همگان آزاد است، علاوه بر ورثه یا وصی پدیدآورنده، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نیز عنوان شاکی خصوصی را خواهد داشت.^۴

۱- تفاوت این جرم با جرم ماده ۲۵ در این است که در ماده ۲۵ پدیدآورنده محور اصلی عمل مجرمانه است و در این ماده ناشر کتاب یا تهیه کننده فیلم و موسیقی و ... که اثر را به صورت قانونی منتشر کردند، محور اصلی قرار می‌گیرند. برای هر دو جرم باید مجازات سخت و پیشگیرانه تعیین کرد تا نظم حاکم گردد. در شرایط امروز، هیچ تضمینی برای دوام تیراژ اثر و پرداخت حقوق پدیدآورنده و ناشر و تهیه کننده و.. وجود ندارد و در آینده با انبوهی از آثار تقلبی و کپی شده روبرو خواهیم بود.

۲- نقض حقوق معنوی در عین اهمیتی که دارد کمتر جنبه مادی و مالی دارد و بیشتر جنبه اعتباری برای آن قابل تصور است. ضمن آن که به دلیل احتمال زیاد در خطا و جافتادگی یا اشتباه تایپی و مانند آن، نباید این جرایم را جزو جرایم تام دانست و مرتکب را به صرف انجام آن، مجازات کرد. بنابراین قید عالماً و عامداً در نقض حقوق معنوی همانند نقض حقوق مادی لازم و ضروری است تا مقید گردد.

میزان مجازات نیز متناسب با نوع جرم تعیین شده و به نظر می‌رسد بازدارنده باشد.

۳- یکی از مهمترین ضمانات اجرا در قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی سلب امتیازات و درجات علمی، اداری و شغلی افراد متخلف است که علاوه بر جنبه معنوی و اعتباری، آنها را از جهت مالی و مادی نیز تنبیه می‌کند.

۴- حمایت از حقوق معنوی ای که دایمی است در زمان سپری شدن مدت حمایت از حقوق مادی، موضوع مهم و حساسی است. اعتبار افراد و اسناد علمی و پژوهشی باید بطور دایمی مورد حمایت

متن پیشنهادی قانون حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری □ ۲۳

ماده ۳۱- شاکی خصوصی می‌تواند از دادگاه صادرکننده حکم نهایی درخواست کند که مفاد حکم در یکی از رسانه‌ها به انتخاب و هزینه او آگهی شود.^۱

ماده ۳۲- هرگاه متخلف از این قانون شخص حقوقی باشد، شخص حقیقی مسوؤل که جرم ناشی از تصمیم او بوده علاوه بر جزای نقدی درجه چهار و جبران خسارت بر اساس نظر کارشناس که باید حداقل معادل سه برابر مبلغ جریمه تعیین شده باشد، به حبس یا محرومیت از حقوق اجتماعی و کسب و کار درجه شش محکوم می‌گردد و در صورتی که اموال شخص حقوقی به تنهایی تکافو نکند مابه‌التفاوت از اموال مرتکب جرم جبران می‌شود.^۲

ماده ۳۳- مراجع قضایی مکلفند ضمن رسیدگی به شکایت شاکی خصوصی، به تقاضای او نسبت به جلوگیری از نشر و پخش و عرضه و اجرای آثار مورد شکایت و ضبط آن، دستور لازم به ضابطان دادگستری بدهند.^۳

تبصره- آثار ضبط شده و وسایل و مواد مصرفی برای وقوع جرم مانند زینگ بعد از نهایی شدن حکم محکومیت متخلف در اختیار شاکی قرار خواهد گرفت.^۴

باشد. بیم آن که آزاد شدن حقوق مادی آثار انگیزه‌های حفاظت از تمامیت آثار کاسته می‌شود، اقتضا دارد که دولت در این خصوص نقش‌آفرینی کرده و به صیانت از آنها بپردازد.

۱- اعلام عمومی محکومیت‌ها می‌تواند تا حدودی بازدارنده باشد. در قانون جدید، عنوان روزنامه‌ها باتوجه به تحولات جدید و غیرقابل پیش‌بینی در آینده، به رسانه‌ها تغییر داده شد تا کارآمد باشد.

۲- اشخاص حقوقی که مرتکب جرم می‌شوند بر اساس مواد ۲۰ و ۲۱ و ۲۲ قانون مجازات اسلامی به مجازات بیشتری نسبت به اشخاص حقیقی محکوم می‌شوند و قانونگذار تدابیر خاصی را تدارک دیده است ولیکن در این لایحه، مسئولیت شخص حقیقی که جرم ناشی از تصویب وی بوده پررنگ‌تر دیده شده و به نظر می‌رسد که بازدارنده خواهد بود.

۳- دستور به جمع‌آوری آثار غیرقانونی در قانون مصوب ۴۸ به اختیار قاضی بود و در قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی، تکلیف لحاظ شده بود. به نظر می‌رسد تکلیف مقام قضایی به جمع‌آوری آثار غیرقانونی منطقی‌تر و مناسب‌تر است.

۴- تعیین تکلیف آثار غیرقانونی در قوانین موجود، مسکوت گذاشته شده در حالی که نسخ موجود باید در اختیار صاحب حق قرار گیرد. ممکن است مصلحت بر امحا باشد و ممکن است قابلیت استفاده از طریق صاحب حق وجود داشته باشد.

ماده ۳۴- چنانچه نقض حقوق مورد حمایت این قانون توسط محکوم علیه تکرار گردد یا جرایم موضوع این قانون به صورت سازمان یافته انجام شود علاوه بر حداکثر جزای نقدی درجه چهار و جبران خسارت بر اساس نظر کارشناس که باید حداقل معادل سه برابر مبلغ جریمه تعیین شده باشد، به حداکثر مدت حبس یا محرومیت از حقوق اجتماعی و کسب و کار درجه شش محکوم می‌گردد.^۱

تبصره: جرایم موضوع این قانون که به صورت سازمان یافته انجام می‌شود شامل ایجاد کسب و کار برای نقض حقوق صاحبان حق اعم از نگارش کتاب و پایان نامه، تولید فیلم و آثار هنری و چاپ و نشر یا پخش یا عرضه یا اجرای بدون اجازه آنها می‌شود.

ماده ۳۵- تعقیب بزه‌های مذکور در این قانون با شکایت شاکی خصوصی شروع و با گذشت اوموقوف می‌شود.

ماده ۳۶- مراکز علمی، پژوهشی و آموزشی و همچنین سازمان‌های دولتی و عمومی مکلف اند بررسی محتوایی پایان‌نامه‌ها و گزارش‌های پژوهشی ارائه شده را انجام داده و در صورت نقض حقوق آفرینش‌های ادبی و هنری بر اساس این قانون شکایت نمایند.^۲

انتشار کتاب یا فیلم یا ... نیازمند وسایل و مواد مصرفی مانند زینگ، لوح فشرده، نوار و مانند آن است. مقام قضایی باید علاوه بر جمع‌آوری نسخه‌های غیرقانونی، حکم به جمع‌آوری و تحویل مواد مصرفی به صاحب حق نماید تا امکان تکرار جرم برای متخلف سخت‌تر و پرهزینه‌تر شود.

۱- در مواردی که جرم تکرار می‌شود یا به صورت سازمان یافته انجام می‌شود، مجازات باید تشدید گردد. این سیاست در قالب حداکثر مجازات پیش‌بینی شده است.

۲- موضوع پایان‌نامه‌ها و گزارش‌های پژوهشی با دیگر آثار قابل حمایت فرق دارد. در این موارد، دانشگاه‌ها و مراکز اداری و مدیریتی از این پژوهش‌های ارائه شده برای امور ملی استفاده می‌کنند و بدین لحاظ، دارای اهمیت زیادی است. اعتبار علمی کشور به این پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها و گزارش‌های پژوهشی است و ارائه دهندگان آنها باید دارای توانایی نگارش آنها باشند تا مدارج عالی را طی کنند و گرنه مدیریت جامعه با بحرانی عمیق مواجه خواهد شد.

متن پیشنهادی قانون حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری [۲۵]

ماده ۳۷- در جرایم سازمان یافته یا در جرایمی که به صورت علنی انجام می-شود یا در صورتی که مرتکب، حرفه خود را نقض حقوق مورد حمایت این قانون قرار داده باشد، مدعی العموم می تواند حتی بدون شکایت شاکی خصوصی برخورد قضایی نماید.^۱

ماده ۳۸- انتقال گیرنده و ناشر و کسانی که حقوق مادی پدیدآورنده اثر به آنها واگذار شده است می توانند حقوق خود و پدیدآورنده را پیگیری قضایی نمایند.^۲

ماده ۳۹- با اصلاح این قانون، مواد ۲۴۵ و ۲۴۶ و ۲۴۷ و ۲۴۸ قانون مجازات عمومی، قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی مصوب ۱۳۵۲ و قانون حمایت از پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه ای مصوب ۱۳۷۹ و ماده ۶۲ به جز تبصره ۲ و مواد ۶۳ و ۷۴ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲ و قوانین و مقررات مغایر با این قانون نسخ می شوند.^۳

از آنجا که این پایان نامه ها و گزارش های پژوهشی ممکن است منتشر نشوند و صاحبان اصلی محتوا از نقض احتمالی حقوق خود مطلع نگردند و شکایت نکنند، لازم است مراکز دریافت کننده مکلف به طرح شکایت شوند تا از منافع ملی دفاع شده باشد. در این موارد قابلیت گذشت وجود ندارد.

۱- در همه نظام های حقوقی دنیا برای جرایم سازمان یافته و حرفه ای و علنی تشدید مجازات را پیش بینی کرده اند. از جمله موارد تشدید شرایط آن است که مدعی العموم یا دادستان را صاحب صلاحیت به رسیدگی کرده و قابل گذشت بودن را از آن جرم سلب می کنند. گاهی افرادی نقض حقوق موضوع این قانون را حرفه خود قرار دادند و به دلیل منافع سرشاری که دارند از پاسخگویی به شکایت یک نویسنده یا یک ناشر نمی هراسند. ضمن آن که با صرف مقدار کمی از درآمد نامشروع خود، می توانند رضایت شاکی را جلب نمایند. بدین جهت، تعقیب را منحصر به شکایت شاکی خصوصی نکرده و با ورود مدعی العموم، امکان گذشت شاکی متفتی خواهد شد.

۲- ناشران و تهیه کنندگان فیلم ها و ... به دلیل داشتن قرارداد با پدیدآورندگان و داشتن امکانات مالی و منافع بیشتر، باید بتوانند به عنوان ذی نفع از طرف خود و پدیدآورنده شکایت کرده و پیگیری قضایی نمایند.

۳- قوانین مرتبط با این لایحه برای جلوگیری از تشتت آرا نسخ گردیده است.

۲۶ □ تنقیح قوانین حقوق مالکیت ادبی و هنری

ماده ۴۰- آیین‌نامه‌های اجرایی این قانون از طرف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.^۱

۱- مواد ۹ و ۱۰ قانون مصوب ۴۸ که مربوط به اجازه به وزارت اطلاعات و آموزش و پرورش برای استفاده از آثار منتشر شده قبل از سال ۱۳۴۸ بود، حذف گردیده است.